

Деякі факти із життя Коломацького району у перші роки після визволення від німецько-нациських окупантів

Архіви – це невичерпний скарб інформації про минуле, це багатство, яким пишається кожна країна.

Минають роки, минають століття...Лише пам'ять, зафіксована в документах, орієнтована на вічність.

Читаючи оригінали архівних документів, поринаєш у минулі десятиліття нашого з вами життя, де за сухими словами та цифрами постають живі люди, які творили і творять історію нашої країни, долі сімей, сіл, хуторів.

Одним із підсумків Другої світової війни стало встановлення нових державних кордонів в Європі, зокрема між СРСР і Польщею. Водночас постало питання, як зробити так, щоб після зміни кордонів українці опинилися в УРСР, а поляки –в Польщі. Розв'язкою цього питання стало “переміщення населення”.

У вересні 2019 року виповнилося 75 років від початку депортації українців із Польщі у 1944-1951 роках.

Після закінчення Другої світової війни новий кордон між Польщею і Україною пройшов якраз по річці Санок, що була у Львівській області, і опинилися українці на польській території. В документах архівного фонду № 70 «Уповноважений міністерства заготовок по Коломацькому районі» знаходимо відомості щодо українців, які відповідно до угоди між урядом УРСР і Польським Комітетом Національного Визволення про евакуацію з Польщі українського населення, були переселені з польської території на Україну в 1945-1946 роках. Сорок п'ять сімей з села Шкляри Санокської області розселені були по колгоспах Коломацького району. Гортаючи архівні документи, зустрічаємо описи майна, залишеного українцями під час переселення, а це – житлові та господарські будівлі, земля від 3 га до 17 га, плуги, борони, молотарки, вози і т.п., а ще – ліси. Вирощений урожай 1945 року навіть не дали зібрати. Посіви ячменю, жита, пшениці, овесу, картопля – все залишилося на польській території, а за новим місцем проживання переселенцям видавалися відповідні розрахунки зерном, картоплею, сіном, спиртом.

Переглядаючи документи архівного фонду „Коломацька інспектура центрального статистичного управління” за 1943 – 1944 роки, уявляєш життя нашого району понад 75 років тому. Територія району на час відновлення його діяльності після визволення від німецько-нациських окупантів у вересні 1943 року становила 41 кв.км. За даними перепису населення в 1939 році в районі налічувалось 33032 особи, а після визволення – 19673 особи, в тому числі 7001 чоловіки і 12672 жінки.

До Коломацького району входило 15 сільських рад: Коломацька, Кисівська, Шляхівська, Першотравнева, Очеретівська, Рідкодубівська, Сидоренківська, Олексіївська, Мірошниківська, Різуненківська, Шелестівська, Новоіванівська, Покровська, Червонопрапорська, Високопільська.

Населені пункти району в 1943 році були:

- по Коломацькій с/раді – Коломак, Деревня Леонтійовка (мовою оригіналу), Лозовий Яр, хутір Євтушенків, Мала Кісівка, Терничкова балка;
- по Першотравневій с/раді - с.Першотравневе, хутір Ілюхівка;
- по Мірошниківській с/раді – с.Мірошниківка, хутори Морозинівка, Калениково, Ганнівка, Марфенополь, Бутович, Петровського.

По інших сільських радах району також були населені пункти, назви яких нинішнє покоління навіть не чуло.

Станом на 06 жовтня 1943 року в районі було 48 колгоспів. В колгоспах налічувалось 35 ферм ВРХ та 48 конярських, в яких було 815 коней, 452 голови великої рогатої худоби.

Окрім сільських рад та колгоспів на території Коломацького району станом на 01 січня 1944 року діяло 122 державних та кооперативних господарств і підприємств.

Після визволення у Коломацькому районі станом на 01 листопада 1943 року налічувалось 6 початкових, 13 неповних середніх та 2 середні школи, в яких навчалися 2925 учнів і працювало 146 учителів, а число дітей шкільного віку, які не навчалися в школі, становило 2662 чол. А в післявоєнні роки, станом на початок 1946/1947 навчального року чисельність дітей і підлітків району 7-15 років, що навчалися в школах, становила 5094 чол., а не навчалися в школах 97 дітей по причині віддаленості від школи, зтяжної хвороби, праці на виробництві або в колгоспі чи радгоспі, відсутності взуття і одягу.

Вражають факти післявоєнного життя в районі. Переглядаючи документи сільськогосподарських артіль (колгоспів) за 1943-1950 роки в протоколах загальних зборів колгоспників скрізь читаєш про трудову дисципліну, за порушення якої справи передавалися до слідчих органів і суду. Колгоспники власними коровами орали колгоспні поля, запрягали у вози і доставляли буряки на цукровий завод. Худоба гинула, а сім'ї голодували. А читаючи документи виконавчих комітетів сільських рад району, розумієш, що після визволення від німецько-фашистських загарбників, одним з найактуальніших питань, які розглядалися на засіданнях, було питання законності придбання громадянами корів. Згідно документів або показань свідків розглядалась законність придбання корови кожним окремо взятим громадянином і в залежності від прийнятого рішення корова залишалася у хазяїна або передавалася на ферму в один із колгоспів.

Багато ще цікавої інформації з життя наших земляків в післявоєнні роки можна почерпнути, читаючи архівні документи не тільки названих мною фондів, а й фондів інших організацій Коломацького району.

Начальник Архівного відділу
Коломацької районної державної адміністрації

Любов ДУБІНКА